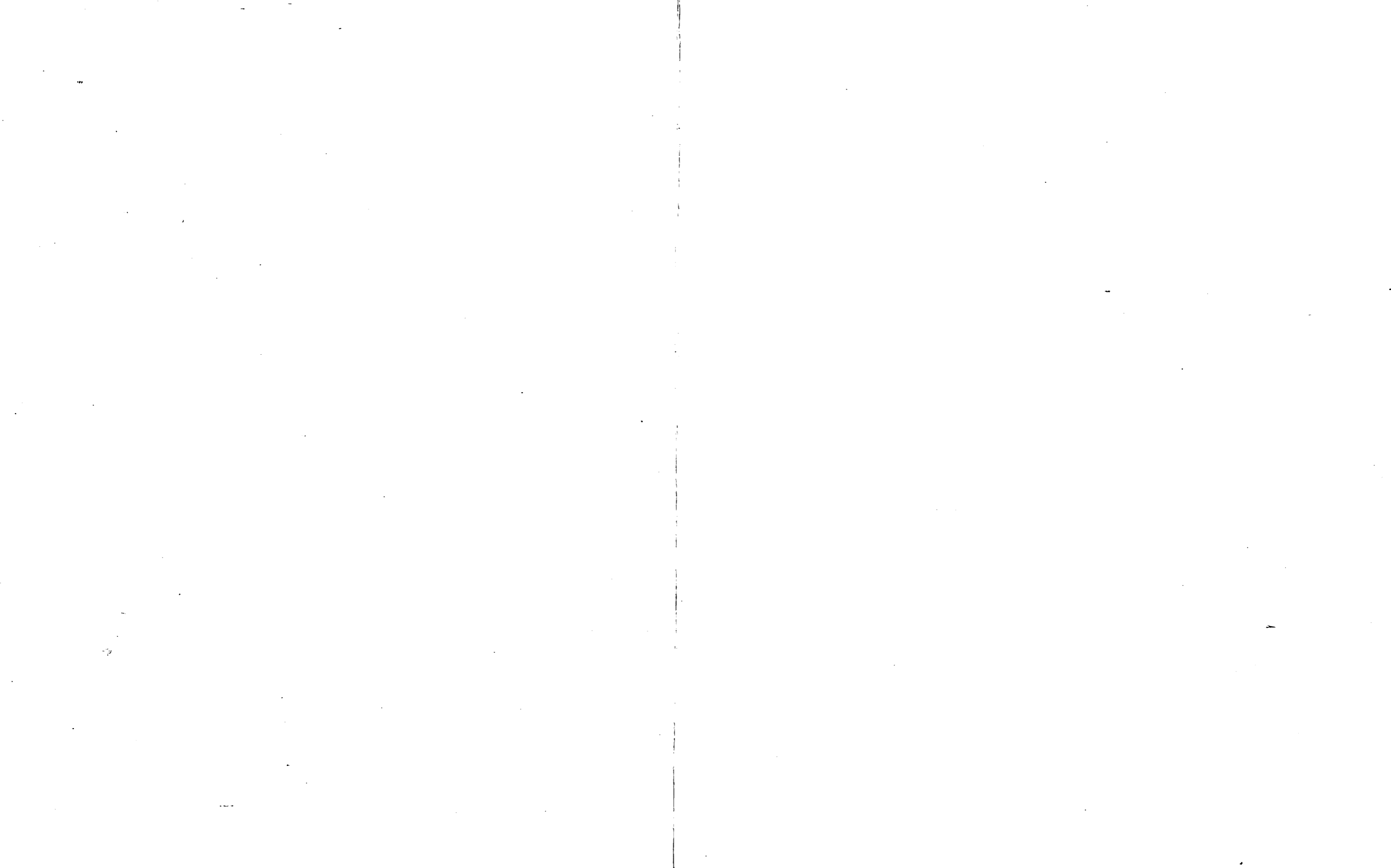

47199

Զ Ե Կ Ո Ւ Ց Ո Ւ Մ Ն

ԹԻՖԼԻՉԻ ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՍԿԱՆ ԵՒ ՏՆԱՅՆԱԳՈՐԾԱԿԱՆ Ը-ԵԱՆ
1913 ԹԻՎԱՆԻ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ

Թողնելով ը-եանս 1411—12 թվականների գործունեության մանրամասն հաշվետուները առաջիկայ տարու մտադայ ընդհանուր ժողովներից մեկին, մինչև որ վերջնականապես ժողոված կլինեն անհրաժեշտ նիւթեր, վարչութիւնս իր պարտքն է համարում ներկայ ընդհանուր ժողովին և հայ հասարակության լայն խաւերին ծանօթացնել այն գործունեության հետ, որ նա ունեցել է այս 1913 թվականին թէ տեղում՝ Թիֆլիզում և թէ նրանից դուրս գաւառում՝ մեծ մասամբ մեր գիւղական շրջաններում:

56174
47199

I Վարչական և ընդհանուր ժողովներ:

Վարչական ժողովներ: 1913 թվականին, ինչպէս և նախորդ տարիներում, ը-եան գործադիր մարմինը՝ վարչութիւնը յանձին նախագահի և վարչութեան եօթ անդամների ունեցել է իւրաքանչիւր շաբաթ վարչական նիստեր, որոնց մէջ քննութեան են առնել ը-եան վարչական գործերը, գանազան անձերից և հաստատութիւններից նրան արւած դիմումները, որպէս նաև ընդհանուր ժողովների նիւթ գարձող մի շարք խնդիրներ, զեկուցումներ և առաջարկներ:

Տարւայ ընթացքում այդպիսի վարչական նիստեր եղել են 28, իսկ ամառները, շնորհիւ այն հանգամանքի, որ վարչութեան անդամներից շատերը բացակայել են քաղաքիցս, վարչական գործերը տարել են ը-եան նախագահը քարտուղարի հետ, համաձայն վարչութեան նախապէս արած որոշման, այն պայմանով, որ սեպտեմբերին վարչութեանը հաշիւ տրւի արածի մասին:

Շնորհիւ այն հանգամանքի, որ ը-եանս նախագահը և փոխ նախագահը իրանց պաշտօնական և ծառայական գործերով երբեմն բացակայել են Թիֆլիզից, վարչական ժողովները կայացել են որոշ ընդմիջումներով, և որպէսզի զրանից չվնասուի ը-եան գործունեութիւնը ընդհանուր ժողովի հաւանութեամբ փոփոխութեան է ներկայացւած կանոնադրութեան այդ կէտը հետև-

եալ խմբագրութեամբ, «նախագահի կամ նրա օգնականի բացակայութեան ժամանակ վարչական և ընդհանուր ժողովները աեղի են ունենում Վարչութեան այն անդամի նախագահութեամբ, որը ընտրութիւնների ժամանակ ստացել է ձայների մեծամասնութիւն»։ Բացի դա նոյն ընդհանուր ժողովի որոշմամբ փոփոխութեան է ենթարկուում կանոնադրութեան այն յօդուածը, որով որոշուում է տարեկան անդամավճարը երեք բուլջուց առաջիկայում դարձնել մի բուլջի՝ յատկապէս գիւղացի անդամների վերաբերմամբ։

Ընդհանուր ժողովներ—Ը-եանս գործունէութեան մէջ ընդհանուր ժողովները միշտ էլ կատարել են որոշ գեր. գրանց ընթացքում մի շարք գեկուցումների մէջ, որ կարգացել են Ը-եան թէ մասնագէտ անդամները և թէ զբոսից հրաւիրւած անձինք, շօշափուել են մեր երկրի տնտեսական և գիւղատնտեսութեանը վերաբերեալ մի շարք շատ կարևոր խնդիրներ, որոնք և հիմք են ծառայել Ը-եանս կառավարութեան և պետական հաստատութիւնների առաջ յարուցած դիմումներին, միջնորդութիւններին։ Այդպիսի գեկուցումների թիւը 1913 թւին եղել է վեց 1) Մայրենի լեզուի գերը գիւղատնտեսական ստորին դպրոցներում 2) Ինստրուկտորական գործունէութեան կազմակերպումը 3) Մեր երկրի ոչխարաբուծական կարիքները 4) Մեր երկրի արգիւնաբերութիւնը և սառուցման գործի կազմակերպութիւնը. 5) Սակաւահողութիւնը և նրա հետևանքները։ 6) Բորչալուի շրջանի գիւղատնտեսական կարիքները։

Այս ժողովները գրաւել են բացի Ը-եանս անդամներից, նաև այն գիւղացիներին, որոնք քաղաք գալով ներկայ են եղել այդ ժողովներին և մասնակցել են Ը-եանս շօշափած հարցերին իրանց լուսաբանութիւններով։

II Հրահանգչական (ինստրուկտորական) գործունէութիւն.

Վարչութիւնը այս տարի առանձին նշանակութիւն է տւել հրահանգչական գործունէութեան կազմակերպութեանը գաւառներում, մանաւանդ գարնան և ամառային ամիսներում, երբ երկրագործ ժողովուրդը բնականապէս մեծ կարիք է զգում գործնական ցուցմունքների և կենդանի օրինակի։ Այդ նպակով աճա նա հրաւիրել է երկու հրահանգիչներ՝ ստորին կրթութեամբ, որոնցից մէկին նշանակել է Բորչալուի և Ղազախի շրջանների 11 գիւղախմբում գործելու, նաև ուսումնասիրելու Մեծ-Ղարաքիլիսայի և նրա շրջակայքի այգեգործական և բանջարաբուծական պայմանները, իսկ միւս հրահանգիչին ուղարկել է Ալեքսանդրապոլ և Շիրակի հայաբնակ գիւղեր մի շարք ուսումնասիրութիւնների համար որոշ հրահանգներով։

Սրանցից առաջինը պ. Ա. Քարտաշեան՝ ունենալով իր հետ բուժիչ գեղեր և գործիքներ, ապրիլից շրջել է Բորչալուի և Ղազախի գիւղերը, ցուցմունքներ է տւել խաղողի և պտղատու այգիների բժշկութեան, խնամքի, բանջարաբուծական պարապմունքների մասին, բաժանել է այգետէրերին բու-

ժիչ գեղեր, ապարատներ, ցուցադրել է բուժման գործը և, վեց ամիս շարունակ, որոշ հրահանգներ ստանալով վարչութիւնից, շրջել է մի գիւղից միւսը, կատարելով իր ստանձնած պաշտօնը. միաժամանակ նա ներկայացրել է մի գեկուցում Ղարաքիլիսայի այգիների և բանջարանոցների մասին։

Երկրորդ ինստրուկտոր այգեգործ պ. Զաքար Սաչատրեանը հսկել է Ալեքսանդրապոլի ս. Փրկչի դպրոցին կից եղած ցուցական բանջարանոցին և ապա, շրջելով Շիրակ պ. պ. Ս. Գիւնեանցի, Սաւելի և Տրիանդաֆիլոսի հետ ուսումնասիրել է շրջանի հողային և մասնաւորապէս բանջարաբուծական պայմանները, որոնք վերջերս ցոյց են տալիս առաջադիմութեան ձգտում։ Այդ մասին նա ներկայացրել է մի յատուկ գեկուցում, որը կարգացել է Ալեքսանդրապոլում բացւած ցուցահանգիսի Համագումարում։

III Մեր երկրում գործածական գիւղատնտեսական մեքենաների և գործիքների ուսումնասիրութիւնը։

Աչքի առաջ ունենալով այն ահագին գերը, որ ունեն գիւղատնտեսական մեքենաներն ու գործիքները մեր երկրի գիւղատնտեսական կեանքում, նաև այն, որ մինչև օրս մեզնում չկայ մի մասնագիտական ուսումնասիրութիւն, նախընտրած յատկապէս այդ գործին, Ը-իւնս, համաձայնութեան մէջ մտնելով կովկասեան կայսերական Գիւղատնտ. Ը-եան և Տնայնագործական կոմիտետի հետ, հրաւիրեց և յանձնարարեց այդ հաստատութիւնների տրամադրութեան տակ ուղարկւած մեքենայագիտութեան մասնագէտներ պ. պ. Իւանովին և Ֆեօդորովին շրջել Անդրկովկասի շրջաններ՝ կատարելու մանրամասն և գիտական ուսումնասիրութիւն՝ պարզելու համար ա) այն գործիքներն և մեքենաները, որ տարածւած են մեր ժողովրդի մէջ և բ) այն մեքենաներն ու գործիքները, որոնք ցանկալի և յարմար են տարածում գտնելու երկրագործ ազգաբնակ ութեան միջև։ Եւ աճա այդ անձանց կատարած երեք ամսեայ շրջագայութիւնը Երևանի, Թիֆլիզի և Գանձակի հրահանգներում պարզեցին մի շարք շատ կարևոր խնդիրներ, որոնք քննութեան նիւթ են դառնալու առաջիկայ 1914 թւին մեր և Թիֆլիզում գոյութիւն ունեցող գիւղատնտեսական այլ Ը-իւնների միացեալ խորհրդակցութիւնների ժամանակ։

VI Գիւղատնտեսական Ամառային Դասընթացքներ։

Ը-թիւնս, ինչպէս և նախորդ տարիներում, այս տարի ևս ամառայ 2 ամիսներում կազմակերպել է Ալեքսանդրապոլում՝ որպէս հայ ազգաբնակչութեան ամենակարիքաւոր շրջանում, Գիւղատնտեսական Դասընթացքներ մեծ մասամբ գիւղական ուսուցիչները, դպրոցաւարտ սաների համար։ Դասընթացքներին աւանդւել են կաթնատնտեսութիւն, անասնապահութիւն, բանջարաբուծութիւն, երկրագործութիւն, թուխաբուծութիւն և մեղաբուծութիւն, որոնցից

անալիզը գործնական պարապմունքներով, իսկ միւսները՝ ցուցադրումներով և էքսկուրսիաներով: Դասընթացքների ղեկավարը եղել է պ. Ս. Իլյանեան, դասախօսել են Ա. Քալանթար, Ա. Աթանասեան, Յ. Միրզայեան, Վեհապետեան, Մ. Նաւասարդեան, Փիրումեան և ուրիշները: Դասընթացքները ունեցել է անհրաժեշտ ինվենտար, քարտէզներ, ցուցադրական նկարներ, կոլլեքցիաներ և այլն:

V Ալեքսանդրապոլի Բայոնական Ցուցահանդէսը:

Ընկերութիւնս այս տարի ջերմ և անմիջական մասնակցութիւն է ունեցել յուլիս ամսին Ալեքսանդրապոլում կուլկ. Գիւղատնտես. Ը-եան ձեռներէցութեամբ կազմակերպած երրորդ բայոնական գիւղատնտեսական և արհեստների ցուցահանդիսի իրագործման գործի մէջ, որի նախաձեռնողն էր Ը-եանս նախագահ Ա. Քալանթար: Ցուցահանդիսում առանձին հոգատարութեամբ Ը-իւնս կազմակերպել է մասնաւորապէս արհեստաւորների և տնայնագործների արդիւնքների ցուցադրութեան գործը և սրա հարուստ բաժինը: Միաժամանակ Ը-եանս կողմից ցուցահանդիսի համագումարին ներկայացւել են մի շարք գեկուցումներ, որոնք պարզել են գաւառի գիւղատնտեսական մի շարք կարիքներ: Այդ ցուցահանդիսին մասնակցել է Ը-եանս Ամառային Դասընթացքների կազմակերպութիւնը, իսկ մեր տնայնագործական գործւածքները, արժանացել են ամենաբարձր պարգևի՝ ոսկէ մեդալի:

VI Գութանների ցուցադրումը և վարը:

Օգտուելով Ալեքսանդրապոլի ցուցահանդէսից, Ը-թիւնս կազմակերպեց յուլիս 23—24-ին քաղաքային հողերի վրայ թէ տեղական և թէ եւրոպական և մեր երկրում գործառութեան մէջ գտնւած գութանների մի հարուստ ժողովածու: Անկախութեամբ մասնագէտ ինստրուկտորների կատարելից ղրբանցից Իւրաքանչիւրի վարը, եղան համեմատական գնութիւններ և լուսանկարում: Ը-թեան կողմից մասնակցում էին Յ. Փիրայեան և Ա. Աթանասեան: Ցուցադրումը առաջ բերեց գիւղացիների և տեղական արհեստաւորների կողմից մեծ հետաքրքրութիւն. դրա արդիւնքների մասին կզեկուցւեն առանձին, երբ մասնագէտները կներկայացնեն իրենց եզրակացութիւնները:

VII Ը-եան մասնակցութիւնը Ցուցահանդէսներին և Համագումարներին:

Բացի վերև յիշած ցուցահանդիսից, Ը-թիւնս մասնակցել է նաև այն հողատ. 15—20-ը թիֆլիզում կայացած Պտղաբուծական ցուցահանդիսին, որի

համար նա հարուստ էքսպոնատներ էր ժողովել իր ինստրուկտորների միջոցով թէ Բորչալուի և թէ Ալեքսանդրապոլի գաւառներից—այն է՝ պտուղներ, խաղող, բանջարներ, սերմեր և այլն: Դրան համար Ը-եանս ինստրուկտորները ստացան ժիւրիի կողմից գովասանական վկայականներ:

Բացի դա Ը-թիւնս յանձին իր ներկայացուցիչների մասնակցել է Մոսկւայի Կօօպերատիւ Համագումարին, Մոսկւայի ոչխարաբուծական ցուցահանդիսին, Թիֆլիզի վազաբուծական և գինեգործական նահանգական կոմիտետին, Սաոցաբանական Համագումարի նախապատրաստական աշխատանքներին և իրեն Համագումարին, Թիֆլիզի նահանգի գեմնիկի նախահաշի 1914—1917 թւականների բնութեան ագրոնոմիական խորհրդակցութեանը, անցկացնելով այդ եռամեակի համար 15,445 ռուբլու իր խնդրած նպաստ ընդունելու առաջարկը:

VIII Հրատարակչական գործ:

Ը-թիւնս ի նկատի առնելով «Գիւղատնտես» երկշաբաթաթերթի կատարած կարևոր դերը գիւղատնտեսական գիտութիւններ ժողովրդականացնելու գործում, այն տարի ևս նպաստել է նրան տարեկան 150 ռուբլիով. բացի դա ձեռք է բերել մի շարք ձեռնարկներ գիւղատնտեսական բովանդակութեամբ, որոնք և հրատարակելու են առաջիկայ 1914 թւականին: Միաժամանակ վարչութիւնը ընդառաջ գնալով ընդհանուր ժողովներում քանիցս արտայայտւած միահամուռ ցանկութեան, որոշել է առաջիկայ 1914 թւականից «Գիւղատնտես»-ը դարձնել իր օրգան և հրատարակութիւն, կազմելով մի յատուկ խմբագրական մարմին Ը-եանս մասնագէտ անդամներից—գեկավարութեամբ Ը-եանս քարտուղարի:

IX Ժամհարեան գիւղատնտեսական դպրոց:

Աչքի առաջ ունենալով այն մեծ դերը, որ ունենալու է ապագայում Ժամհարեան գիւղատնտեսական անդրանիկ դպրոցը, Ընկերութիւնս մասնակցել է դպրոցի հոգաբարձական մարմնի ընտրութեանը և վարչութեան միջից ընտրել է երեք հոգի, որպէս հոգաբարձութեան անդամներ, այն է Ա. Քալանթարին, Յ. Փիրայեանին և Ա. Աթանասեանին. միաժամանակ մի շարք քայլեր է արել եղբ. Ժամհարեանների առաջ, փոփոխելու դպրոցական ծրագիրը այն մտքով, որ դասաւանդութեան լեզուն դպրոցում լինի մայրենի հայերէնը, և յուսով է, որ այդ բանը կյաջողւի նրան:

X Գիւղատնտեսական Բիւրօ:

Դեռ ևս 1911 թւից Ը-իւնս ունեցել է մի յատուկ Թորհրդատու Բիւրօ, որին դիմել են մեր երկրի զանազան մասերից թէ անհամներ և թէ հաստա-

տութիւններ մի շարք գործնական խորհուրդներ ի համար այն է՝ բերել տալ գործիքներ, մեքենաներ, բուժիչ միջոցներ, տալ նրանց ցուցմունքներ կօօպերատիւ և վարկային հաստատութիւններ կազմակերպելու համար և այլն:

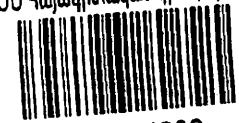
Իւրօն՝ յանձին Ը-եանս քարտուղարի և վարչութեանս միւս անդամների, տարւայ մէջ աւելի քան 150 դրաւոր պատասխաններ է տւել իրեն դիմողներին, չհաշւած այն բազմաթիւ դիմումները, որ լինում են քաղաքում Ը-եան գրասենեակում:

VI Ը-եան նախագահ եւ հիմնադիր Ս. Քալանթարի մահը:

Այս տարում հոկտեմբեր 21-ին Ընկերութիւնս ունեցել է մի ծանր և անփոխարինելի կորուստ յանձին Ը-եան հիմնադիր և նախագահ Ալեքսանդր Քալանթարի: Ը-իւնս ցանկանալով յաւերժացնել նրա յիշատակը մի շօշափելի և մնայուն գործով, հիմնել է Քալանթարեան Ֆոնդ, որի նպատակները և իրագործման եղանակները դեռ ևս դանւում են մշակութրան շրջանում:

ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԱՄ Բայազիտական գրադարան

MAL014930

